

5. EGYÜTTMŰKÖDÉSI LEHETŐSÉGEK A JORDES+ TÉRSÉGBEN A FELSŐOKTATÁS - SZAKKÉPZÉS TERÜLETÉN

5.1. Bevezetés

A tanulmány célja, hogy bemutassa a JORDES+ osztrák-magyar-szlovák hármashatár térségben a magyar oldalt képviselő Győr-Moson-Sopron megye oktatási-, képzési rendszere, kutatási potenciálja és humán erőforrásainak minősége milyen szerepkörök betöltésére predesztinálja a megyét a formálódó nemzetközi JORDES+ tanuló régióban. A kérdés megválaszolása érdekében át kell tekintenünk a középfokú magyar közoktatás és felsőoktatás helyzetét, megyei sajátosságait, továbbá a megye fejlesztési elképzeléseit a szakképzés, felsőoktatás és kutatás-fejlesztés terén, hiszen elsődlegesen ezek azok a területek, amelyek a tanuló régió működésének hatékonyságát meghatározzák.

A JORDES+ által definiált tanuló régió koncepció egy olyan nemzetközi tudáshálózat létrehozását célozza, amely a nemzeti oktatási- és kutatási intézmények, a gazdasági szereplők és a kereteket biztosító közigazgatás kapcsolati hálójára épül, annak határokon átnyúló kooperációkká való kiterjesztésében ölt testet.

A JORDES+ tanuló régió megvalósíthatóságának vizsgálatát számos tényező indokolja:

- EU-s csatlakozással a nemzeti határok az oktatás területén is elmosódnak: mivel a középiskolások 90%-a beszél idegen nyelveket (közel 70%-uk németet), így a képzési kínálat szélessége, az oktatás színvonala, ma már legalább olyan fontos szempont a pályaválasztásnál, mint az intézmény elérhetősége.
- A tanuló régió elképzelhetetlen regionális tudásmenedzsment nélkül. Ennek viszont alapfeltétele a regionális tudástérkép összeállítása, amely azt mutatja, hogy az egyes szereplők milyen tudáselemeket birtokolnak, milyen területeken tapasztalhatók átfedések illetve, hol találhatóak szűk keresztmetszetek, netán hiányterületek.
- Vizsgálandó hogyan illeszkednek a JORDES+ nemzetközi tanuló régió fejlesztési elképzelései az érintett térségek saját nemzeti és területi fejlesztési koncepcióihoz és programjaihoz, hiszen az életfogytig tartó tanulás stratégiájának kormányzati szintű felkarolása már az újonnan csatlakozó országokban is megtörtént.

- A tanuló régió szakirodalmi koncepciója csupán az egyetemek, kutatóintézetek és a gazdaság kapcsolatait vizsgálja. Magyarországon, azon belül is Győr-Moson-Sopron megyében azonban ezek a kapcsolatok még rendkívül erőtlenek és nem is feltétlenül intézményesültek. Sokkal nagyobb hagyományai vannak viszont a szakképző intézmények és a gazdasági aktorok együttműködéseinek, éppen ezért ezt a területet is behatóan tanulmányozzuk írásunkban. A szakképzési rendszer vizsgálatát az ország EU-s csatlakozása is indokolja, hiszen a szabad munkaerőáramlás előtt fokozatosan leépülő akadályok jelentősen befolyásol(hat)ják a JORDES+ régió munkaerőpiaci viszonyait. Márpedig az oktatás célja, hogy jól képzett munkaerőt állítson elő, amely hatékonyan tud hozzájárulni a gazdaság termelékenységének alakulásához.

5.2. A szakképzés és felsőoktatás helyzete a JORDES+ régióban

Az elmúlt évtized gazdasági és társadalmi változásai természetesen nem hagyták érintetlenül a szakképzés rendszerét sem. A legszembetűnőbb jelenség a középiskolai expanzió, amely a szakképzés hálózatát (intézményrendszer) és szerkezetét (szakmastruktúra) egyaránt érintette. Az expanziót demográfiai hullám indította el, fennmaradása azonban már piaci (keresleti- és kínálati-) tényezőknél köszönhető. A kilencvenes évek közepe óta ugyanis a középiskolás korúak létszáma folyamatosan és nagyobb ütemben csökken, mint a középiskolákban tanulók száma. A változás alapját jelenti a továbbtanulók átáramlása a szakmunkásképzőkből az érettségit adó iskolatípusok felé. (A szakmunkásképzés térvesztésére jellemző, hogy országos szinten 1993 és 2002 között 43%-ról 22%-ra csökkent az itt tanulók aránya a középfokú oktatásban résztvevők között) Mindebből az általános képzési célú gimnázium keveset profitált, hiszen a vizsgált időszakban a gimnáziumi hallgatók aránya mindössze 3%-kal 29%-ra növekedett, miközben a szakközépiskolások aránya 18%-kal 50%-ra emelkedett. Győr-Moson-Sopron megye speciális utat járt ezen a téren, hiszen az expanzió itt elsősorban a gimnázium pozícióit erősítette, elsősorban a változások dinamikájának tekintetében, hiszen a kialakult arányok az országos átlagot közelítik. (A gimnáziumi hallgatók részaránya 6,3%-os növekedés mellett 30%-ra, miközben a szakközépiskolai részarány 3,8%-os növekedés mellett 47%-ra emelkedett.) Feltételezhető, hogy a felsőfokú tanulás iránti növekvő igények realizálódnak a gimnáziumi továbbtanulás gyakorisága mögött.

A vizsgált időszakban a középiskolai expanzió másik dimenziója a szakképzési szerkezet átalakulása, amely a térségi gazdasági viszonyokhoz jobban alkalmazkodó szakmastruktúra kialakulásában, és a rugalmasabb képzési formák térnyerésében nyilvánul meg. A szakképzési

struktúra vizsgálatához nyilván külön kell vizsgálnunk az iskolai rendszerű és iskolarendszeren kívüli (közép- és felsőfokú) szakképzés problematikáját.

Az elmúlt évtized folyamán a felsőoktatás terén is jelentős változások következtek be. A változások három tényezője érdemel különös figyelmet, a felsőoktatási expanzió, az intézményi integrációk és az AIFSZ képzések beindítása. (Bár nagy horderejű lépés lesz, és az ország minden intézményét érinteni fogja a magyar felsőoktatás Bolognai-folyamatba illeszkedő modernizációja, azonban ez még csak most induló (a koncepciókészítés stádiumában lévő) folyamat, amelynek eredményeként 2006-ig csatlakoznunk kell az Európai Felsőoktatási Térséghez.)

A felsőoktatási expanzió az ország egészét érintette. Hátterében nemcsak a rendszerváltás előtti időszak elfojtott iskolázási igényeinek „felszabadítása” áll, hanem az a várakozás is, hogy a piacgazdaságban a felsőfokú végzettségűek jelentős kereseti előnnyel bírnak. A felsőoktatás indokolatlan mértékűre duzzadásának éppen az az oka, hogy Magyarországon a tanulásba fektetett idő anyagi megtérülése jóval magasabb az OECD országok átlagánál, ami óriási motiváló erőt jelent a potenciális kereslet számára. A gyors felsőoktatási expanzió szinte átláthatatlan intézményi viszonyokat eredményezett, ami elkerülhetetlenné tette az intézményi integrációt. Ennek eredményeként merőben új struktúra alakult ki, ami a megye intézményeit is érintette.

5.3. Az oktatás szereplői a JORDES+ régióban

5.3.1. Központi kormányzati szereplők

5.3.1.1. Oktatási Minisztérium

Magyarországon, az oktatási ágazatot irányító központi közigazgatási szerv, az Oktatási Minisztérium (OM). Az oktatási ágazat magába foglalja a közoktatást, felsőoktatást, szakképzést és az iskolarendszerű felnőttképzést. Az OM hatáskörébe tartozó feladatokat – felügyeleti területenként – különböző szervezeti egységek látják el. Tanulmányunkban csupán a szakképzési és felsőoktatási területekért felelős szervezeti egységek tevékenységét vizsgáljuk.

SZAKKÉPZÉS

A *Szakképzési Helyettes Államtitkárság* irányítja a szakképzéssel kapcsolatos feladatok ellátását, gondoskodik a szakképzési fejlesztési koncepciók és programok kidolgozásáról és megvalósításáról, a szakterületet érintő hazai és nemzetközi források, támogatások felhasználásáról. Ellátja a Nemzeti Szakképzési Intézet (NSZI) felügyeletét, közreműködik az Országos Közoktatási Értékelési és Vizsgaközpont (OKÉV) szakmai felügyeletében és az OM Alapkezelő Igazgatóságával (OMAI) kapcsolatos feladatok ellátásában, továbbá felügyeli a szakterület illetékességébe tartozó EU-tagsággal kapcsolatos feladatokat, különös tekintettel a Bruges-i Folyamattal összefüggő minisztériumi feladatokra.

A Szakképzési Helyettes Államtitkárságon belül két főosztály működik. A *Szakoktatási és Szakképzési Főosztály* elsősorban a szakképzési terület jogi szabályozásával, valamint az Országos Képzési Jegyzék (OKJ) karbantartásával kapcsolatos tevékenységet végez, míg a *Szakképzés-fejlesztési és Elemzési Főosztály* elsősorban szakképzés-finanszírozási, fejlesztéspolitikai és információszolgáltatási feladatokat lát el.

FELSŐOKTATÁS

A *Felsőoktatási Helyettes Államtitkárság* felelős a felsőoktatással kapcsolatos minisztériumi feladatok ellátásáért, különös tekintettel a Felsőoktatási Reform Program és a fejlesztési stratégia kialakításáért és megvalósításáért. Továbbá felügyeli a szakterület illetékességébe tartozó, EU-tagsággal kapcsolatos – mindenekelőtt a Bolognai-folyamattal összefüggő – feladatok végrehajtását.

A Felsőoktatási Helyettes Államtitkárságon belül három főosztály működik. A *Felsőoktatási Főosztály* elsősorban a felsőoktatási intézményrendszer működésével kapcsolatos igazgatási és koordinálási feladatokat lát el, és kapcsolatot tart az országos felsőoktatási testületekkel. A *Felsőoktatási Fejlesztési és Értékelési Főosztály* közreműködik a szakterületet érintő fejlesztési programok kidolgozásában és végrehajtásában, részt vesz az ágazat ellenőrzésében és értékelésében, továbbá ellátja a felsőoktatás finanszírozásával kapcsolatos szakmai feladatokat. A *Felsőoktatási Tudományos Ügyek és Pályázatok Főosztálya* ellátja a felsőoktatási tudományos képzéssel és kutatásirányítással kapcsolatos feladatokat, előkészíti és felügyeli a felsőoktatási kutatás-fejlesztési célprogramokat.

A *Nemzetközi Helyettes Államtitkárság* irányítja és összehangolja a nemzetközi oktatási és tudományos kapcsolatokkal és a határon túli magyar közösségek oktatási támogatásával összefüggő minisztériumi tevékenységet, valamint közreműködik az euroatlanti integrációval kapcsolatos feladatok ellátásában.

A Nemzetközi Helyettes Államtitkárságon belül három főosztály működik. A **Nemzetközi Kapcsolatok Főosztálya** előkészíti a két- és többoldalú kormányközi és tárcaszintű oktatási egyezményeket és gondoskodik azok végrehajtásáról, koordinálja a részvételt az OECD oktatási és képzési programjaiban, felügyeli a szakterületet érintő Phare és Tempus programok végrehajtását, valamint a Magyar Ösztöndíj Bizottság (MÖB) Irodájának tevékenységét. A **Határon Túli Magyarok Főosztálya** közreműködik a határon túli magyarságot érintő oktatási és tudománypolitikai jogszabályok előkészítésében, illetve a törvényben foglalt feladatok – különös tekintettel a szomszédos országokban élő magyarokról szóló törvény oktatást érintő rendelkezéseinek – végrehajtásában. A **Magyar Ekvivalencia és Információs Központ** előkészíti az ekvivalencia megállapodásokat, a külföldi tanulmányok elismerésével kapcsolatos jogszabályokat és részt vesz azok végrehajtásában. Elismeri a külföldi iskolai végzettségeket, fokozatokat, dönt az ezekkel kapcsolatos jogorvoslati kérdésekben, valamint koordinálja az EU-csatlakozással összefüggő, a szakképesítések elismerésével kapcsolatos jogharmonizációs feladatokat.

5.3.2. Országos illetékességi körrel rendelkező szereplők

Az országos illetékességi szereplők – a MAB kivételével – az Oktatási Minisztérium háttérintézményei, amelyek meghatározott szakterületen tevékenykednek. Tanulmányunkban csak a legfontosabb – szakképzési és felsőoktatási területen tevékenykedő – szereplőket vizsgáljuk.

SZAKKÉPZÉS

Az 1990-ben alapított **Nemzeti Szakképzési Intézet** (NSZI) elsősorban szakmai feladatokat lát el: gondozza az Országos Képzési Jegyzéket, koordinálja a szakképzési kutatásokat, szervezi a pedagógus-továbbképzéseket, szakképzési információs és szaktanácsadó szolgálatot működtet, koordinálja a szakképzési programok kidolgozását, továbbá tankönyv-forgalmazási és kiadói feladatokat is ellát.

Az 1999-ben alapított **Közoktatási Értékelési és Vizsgaközpont** (OKÉV) széleskörű feladatokat lát el az alpműveltségi-, érettségi és központi felvételi vizsgák előkészítése, lebonyolítása és felügyelete tekintetében, gondozza az Országos Vizsgáztatási- és Szakértői Névjegyzéket, továbbá teljes körűen ellátja a szakterület ellenőrzési, mérési, értékelési és minőségbiztosítási tevékenységét. Az OKÉV közoktatási és szakképzési kérdésekben egyaránt kompetens szervezet. Megjegyezzük, hogy a közoktatási szakterület felügyelete alá tartozó intézmények közül az OKÉV az egyetlen, amely hatósági feladatokat lát el.

Az OKÉV feladatait országos illetékességgel, ugyanakkor – a szubszidiaritás EU-s követelményének megfelelően – dekoncentrált szervezeti egységekkel látja el. A főigazgatóság mellett ugyanis további 7 regionális igazgatóság működik. A JORDES+ régióban a győri központú Nyugat-dunántúli Regionális Igazgatóság az illetékes, szervezeti önállósága ugyanakkor olyannyira korlátozott, hogy sokkal inkább tekinthető központi, semmint decentralizált szervezetnek.

FELSŐOKTATÁS

A 2000-ben létrehozott **Magyar Akkreditációs Bizottság** (MAB) a magyar felsőoktatás minőségéért felelős, független, szakmai szervezet. A MAB feladata a felsőoktatásban folyó képzés és tudományos tevékenység minőségének hitelesítése és minősítése. A MAB legalább 8 évenként hitelesíti, minősíti a felsőoktatási intézményeket, szakokat (alapképzés, szakirányú továbbképzés, akkreditált iskolai rendszerű felsőfokú szakképzés, doktori képzés), jóváhagyja a doktori iskolák működését, és dönt arról, hogy az egyetem melyik tudományterületen, azon belül mely tudományágban folytathat doktori képzést, ítélt oda doktori fokozatot. Továbbá a MAB jogosult dönteni az oklevelek honosításáról, illetve egyenértékűsítéséről, valamint a kreditrendszer alkalmazásának szabályairól.

A **Felsőoktatási és Tudományos Tanács** (FTT) az oktatási miniszter felsőoktatással és tudományos kutatással kapcsolatos feladatainak ellátását segítő, javaslattevő, döntéselőkészítő és véleményező testülete. Az FTT huszonegy tagból áll; tíz tag a felsőoktatás által választott tudományos fokozattal rendelkező szakértő, további tíz tag a különböző felhasználói szervezetek szakértő képviselője, akiket a szakmai kamarák, a munkaadók, tudományos testületek, a budapesti és vidéki önkormányzatok választanak meg. Az FTT egy tagja pedig az oktatási miniszter küldötte.

A **Professzorok Háza** (PH) 1990-ben alakult azzal a céllal, hogy a magyar felsőoktatás és a nemzetközi oktatási kapcsolatok fejlesztése érdekében elősegítse az Oktatási Minisztérium költségvetésében fejezeti szinten meghatározott felsőoktatási feladatok megvalósulását, segítse a felsőoktatási intézmények és háttérintézmények hatékony működését, és tájékoztató tevékenységével hozzájáruljon ezen szervezetek egymás közötti, valamint más érintett szervezetekkel, különösen a felsőoktatási intézményekkel és az OM-mel megvalósuló együttműködéséhez. Célja továbbá, hogy hozzájáruljon az OM felsőoktatási kutatással, képzéssel, tudományos tanácsadással, valamint tudományszervezéssel kapcsolatos feladatainak megvalósításához.

Az **Oktatási Minisztérium Alapkezelő Igazgatósága** (OMAI) 2003-ban jött létre, az Oktatási Minisztérium háttérintézményeként az oktatási miniszter által megjelölt költségvetési fejezeti kezelésű előirányzatok, a Munkaerő Piaci Alap Fejlesztési és Képzési alaprész, valamint különböző programok és egyéb nemzetközi és közösségi pénzforrások pályázati úton történő felhasználásával - előkészítés, lebonyolítás és ellenőrzés - kapcsolatos feladatokat lát el. Feladatköre nem szűkül le egyetlen szakterületre; közoktatási és integrációs, informatikai, szakképzési és felsőoktatási pályázatok lebonyolítására egyaránt kiterjed. A közösségi pályázatokat lebonyolító hazai intézményrendszerben az OMAI, akkreditált közreműködő szervezetként a Humán Erőforrás Operatív Programban felelős a Strukturális Alapokból (ESZA, ERFA) finanszírozott fejlesztési programok működtetéséért.

5.3.3. Regionális illetékességi körrel rendelkező szereplők

5.3.3.1. Nyugat-dunántúli Regionális Fejlesztési Tanács

A területfejlesztési törvény 1999-es módosítása rendelkezett az Országos Területfejlesztési Koncepcióban (OTK, 1998) meghatározott tervezési-statisztikai régiók szintjén működő regionális fejlesztési tanácsok felállításáról. A JORDES+ régióban a soproni székhelyű Nyugat-dunántúli Regionális Fejlesztési Tanács (NYDRFT) a kompetens szervezet. Az RFT legfontosabb feladata a régió területfejlesztési koncepciójának és programjának kidolgozása, és megvalósítása, a területi politika érvényesítése, a társadalmi-gazdasági folyamatok tudatos alakítása a régióban. A NYDRFT feladatait munkaszervezete, a Nyugat-dunántúli Regionális Ügynökség Kht. a megyei jogú városokban működő kirendeltségeinek segítségével valósítja meg.

A NYDRFT legfontosabb fejlesztési forrásait az elmúlt években a Területfejlesztési Célelőirányzat decentralizált kerete, 2003-tól a Térség- és Településfelzárkóztatási Célelőirányzat adta. 2004-től az EU-s források megnyíltak Magyarország számára, ami jelentős változást eredményezett a területfejlesztés finanszírozásában. Ezek a változások az RFT-k pozícióit erősítették. A korábbi regionális szintre decentralizált fejlesztési források kibővültek – a korábban központi szinten elosztott Kistérségi Támogatási Alappal, a Vállalkozási Övezetek Támogatásával, továbbá a Területfejlesztési Célelőirányzat korábban megyei szinten elosztott keretével – és egyetlen célelőirányzatban, Térség- és Régiófejlesztési Célelőirányzat (TRFC) néven kerültek összevonásra, melynek elosztása az RFT-k döntési kompetenciájába tartozik. Ugyancsak az RFT jogosult dönteni a Nemzeti Fejlesztési Terv

Regionális Operatív Program pályázatainak finanszírozására elkülönített keretek felhasználásáról is.

A tanács szervezeti felépítése a régió területfejlesztési programjának prioritásrendszerét követi. Képzési-oktatási kérdésekben a **Humánerőforrás-fejlesztési Bizottság** illetékes, melynek két, a témában kompetens munkacsoportja működik. Az **Esély munkacsoport** a munkaerőpiaci fejlesztésekért felelős és bár a program elsődlegesen a hátrányos helyzetű csoportok felzárkóztatását szolgálja, kiemelt feladatként kezeli a szakképzési rendszer, és a gyakorlati képzési struktúra korszerűsítését. A **Szikra munkacsoport** feladata a régió kutatás-fejlesztési és felsőoktatási kapacitásainak bővítése. A program elsődlegesen a K+F bázis erősítését szolgálja, ami azonban a felsőoktatás és gazdaság erősödő kapcsolatai révén elválaszthatatlan az egyetemi kutatóhelyek fejlesztésétől, és a szakmai utánpótlásképzés (Master szakok, PhD iskolák) támogatásától.

5.3.4. Győr-Moson-Sopron megye területére koncentráló szereplők

A képzés hatékonyságát, a munkaerőpiaci igényekhez való alkalmazkodását nagyban segítheti a feladatellátásban és irányításban résztvevők együttműködése. Ez megyei szinten mindenképp a szakképzés, azon belül is a pályaorientáció területén valósul meg.

5.3.4.1. Győr-Moson-Sopron Megyei Területfejlesztési Tanács

A Győr-Moson-Sopron Megyei Területfejlesztési Tanács (MTT) a területfejlesztés, a területi politika megyei szervezete, felállításáról a területfejlesztési törvény rendelkezett. Feladata a megye területfejlesztési koncepció és program kidolgozása, illetve az azokhoz kapcsolódó programok megvalósítása. Győr-Moson-Sopron Megye Területfejlesztési Programja stratégiai célként kezeli a humán erőforrások fejlesztését. A prioritáson belül a „Tudás – képzés – iskola” intézkedés hivatott szolgálni – elsősorban – a közép- és felsőfokú oktatás fejlesztését a megyében. Sajnos az MTT anyagi lehetőségei nem arányosak az elvégzendő feladattal, saját hatáskörben elosztható forrásai rendkívül korlátozottak. 1998-2003 között három megyei szintre decentralizált forrás működött, melyek közül a Területfejlesztési Céllelőirányzat 2004-től az RFT kompetenciájába került át. A fennmaradó források (Céljellegű Decentralizált Támogatás, Területi Kiegyenlítést Szolgáló Fejlesztési Célú Támogatás) a helyi önkormányzatok kisebb összegű fejlesztéseit hivatottak szolgálni. A pályázható összeg azonban annyira alacsony, hogy az oktatási célú felhasználás gyakorlatilag az alsó fokú oktatási intézmények infrastruktúra fejlesztésére fordítódik. Az MTT ennek ellenére mégis

érintett a megye, s ez által a JORDES+ régió szakképzési és felsőoktatási ügyeiben, mivel az MTT delegáltja folyamatosan részt vesz a NYDRFT illetékes munkabizottságának munkájában, továbbá szakmai kapcsolatokat ápol a szakképzés egyéb szereplőivel: a kereskedelmi és iparkamarával, a munkaügyi központtal és az intézményfenntartó területi és települési önkormányzatokkal.

5.3.4.2. Győr-Moson-Sopron Megyei Kereskedelmi és Iparkamara

A mai értelemben vett kereskedelmi és iparkamarák, a kamarai törvény értelmében, 1995-ben kezdték meg működésüket. Elsődleges feladatuk, hogy működésükkel előmozdítsák a gazdaság fejlődését és szerveződését, a piaci magatartás tisztességét, a gazdasági tevékenységet folytatók általános, együttes érdekeinek érvényesülését. Gazdaságfejlesztési tevékenységük a szakképzés területére is kiterjed, hiszen tanfolyamok szervezése, szaktanácsadók foglalkoztatása, a gyakorlati képzőhelyek ellenőrzése révén aktívak ezen a piacon. Sőt a mesterképzés és -vizsgáztatás a kereskedelmi és iparkamarák monopóliuma.

A kamarák a szakképzés területén szorosan együttműködnek a szakterület más szereplőivel: tanácskozási joggal közreműködnek a megyei közoktatási alapítványok munkájában, véleményezik a megyei önkormányzatok közoktatási- és szakképzésfejlesztési terveit, és folyamatos szakmai kapcsolatot tartanak fenn a megyei munkaügyi központokkal, a gazdálkodókkal és a szakképző intézményekkel.

A kamarák pályaaorientációs szerepüket részben azáltal töltik be, hogy az általuk szervezett szakmai fórumokon a gazdálkodó szervezetek tájékoztathatják az oktatási intézményeket, a pályaválasztás előtt állókat, illetve szüleiket a szakmai elvárásairól, képzési lehetőségeikről. Sokkal fontosabb azonban, hogy a szakképző intézmények és a gazdálkodók együttműködésében, a tanulószerveződések megkötésében a kamarák információközvetítő és koordináló feladatokat látnak el. Leginkább ugyanis a tanulószerveződés képes közvetíteni a gazdaság munkaerőpiaci igényeit és ezáltal a képzési igényeket a szakképző intézmények felé. Sajnos, ezt a gazdálkodó szervezetek még nem igazán ismerték fel, így előfordul, hogy jelentési kötelezettségüknek nem tesznek eleget, pedig az itt folyó gyakorlati képzés pozitívan befolyásolhatja a képzés struktúráját és hatékonyságát.

A JORDES+ régió a Győr-Moson-Sopron Megyei Kereskedelmi és Iparkamara illetékességi területe, ugyanakkor Sopron Megyei Jogú Város, hasonló feladat- és hatáskörrel, önálló kereskedelmi és iparkamarát működtet. A kamara kiterjedt nemzetközi kapcsolatokkal

rendelkezik a JORDES+ térségben, bár ezek elsődlegesen nem a szakképzés területére koncentrálódnak.

5.3.4.3. Győr-Moson-Sopron Megyei Munkaügyi Központ

A Győr-Moson-Sopron Megyei Munkaügyi Központ jogi személy, önállóan gazdálkodó, központi költségvetési szerv, a megyei önkormányzattól független hatóság. A megyei munkaügyi központ elsődlegesen a munkanélküliek ellátásával, reabilitációjával, a Munkaerőpiaci Alap elosztásával kapcsolatos munkaügyi feladatokat lát el, ugyanakkor gazdaság szakemberigényének kielégítése érdekében a foglalkoztatási törvény előírja számára az iskolafenntartók orientálását a képzési struktúra és a beiskolázási mértékek meghatározásához. A megyei munkaügyi központ pályorientációs feladatellátása elsődlegesen a foglalkoztatás biztosításához, a felnőttképzéshez és az átképzéshez kötődik, információbázisát is ezen feladatellátáshoz alakította ki. Félévente készít rövidtávú munkaerőpiaci prognózisokat, amelyeket megküld az intézményfenntartó önkormányzatoknak. Sajnos ezek a prognózisok nem tudnak az iskolarendszerű szakképzéshez megfelelő és elegendő információt szolgáltatni. A szakképzés többéves időtávja okán ehhez közép- vagy hosszútávú prognózisok kellenének, ilyenek viszont nem készülnek. Ennek egyik oka, hogy a munkáltatóknak nincsenek a várható foglalkoztatásra vonatkozó hosszútávú programjaik, ugyanakkor a gazdaság szerkezetének átalakulása gyorsabb annál, mint amilyen előrelátási időtartamot a képzési struktúra változtatása igényelne. A munkaügyi központ előrejelzései tehát kevésbé hatásosak, a kormány határozata alapján a jövőben a Foglalkoztatási és Munkaügyi Minisztérium feladata lesz az oktatásfejlesztési folyamatok tervezésében és regionális döntések előkészítésében használható hosszú távú prognózisok készítése.

A decentralizált szakképzési alaprész 2001. évi regionális szintre történő áthelyezése szintén negatívan hatott a megyei munkaügyi központ szakképzést orientáló tevékenységére, ugyanakkor a szervezet pályaválasztási tanácsadással kapcsolatos tevékenysége – elsősorban az öntájékoztató jellegű, mindenki számára ingyenesen igénybe vehető Foglalkoztatási Információs Tanácsadási (FIT) szolgáltatás révén – az utóbbi években sokkal intenzívebbé vált.

5.3.5. *Lokális (helyi/térségi) szereplők*

A piac helyi szereplői azok az *intézmények*, ahol a tanulók közép- és felsőfokú tanulmányaikat folytatják. Magyarországon az oktatási rendszer meglehetősen bonyolult; több szinten és többféle képzési formában folyik az oktatás mind közép-, mind pedig felsőfokú szinten. Középfokon iskolarendszerű képzés folyik gimnáziumokban, szakközép-, szakmunkásképző- és szakiskolákban. Az iskolarendszeren kívüli képzésben a fentiekén túl az egyetemek és magáncégek is részt vesznek. *Fenntartók* tekintetében is többszereplős a piac: a középfokú oktatási intézmények döntő többsége helyi önkormányzati tulajdonban van, ugyanakkor találunk megyei önkormányzati-, egyházi-, egyetemi- illetve alapítványi tulajdonú intézményeket, az iskolarendszeren kívüli képzésben pedig számos magántulajdonú, oktatási profilú céget is. A fenntartók közül csak az önkormányzatok tevékenységének elemzését tartjuk indokoltnak; bár a törvény szerint szerepük elsődlegesen a működtetés- és fejlesztésfinanszírozás területére terjed ki, és szakmai kérdésekben az iskolák autonómiája nem sérül. A gyakorlatban azonban az önkormányzatok és intézményeik kapcsolatában a finanszírozási szempontok olyannyira meghatározóak, hogy az intézményfenntartó önkormányzatok a kemény költségvetési korlát elvét alkalmazva hajlamosak a fejlesztési programok, továbbképzési tervek, költségvetési koncepció kapcsán felmerült szakmastruktúrára vonatkozó kérdéseket is pénzügyi szempontból értékelni.

A *helyi önkormányzatok* a közoktatási törvény előírásai alapján közoktatási intézményt, szakképző iskolát alapíthatnak és tarthatnak fenn, eldönthetik, hogy az adott intézmény milyen szakmastruktúrát alakítson ki. A szakképzés rendkívül eszközigenyes, a térség gazdaságára is hatással lévő, széleskörű kapcsolatrendszerrel feltételező képzési forma. Tekintettel a különleges feltételrendszerre, az önkormányzati és a közoktatási törvény csak a megyei és a fővárosi önkormányzat számára írja elő kötelező feladatként ezt a közoktatási szolgáltatást. Amennyiben a középfokú oktatást és a szakképzést a települési önkormányzat nem vállalja, a törvény értelmében a *megyei önkormányzat* kötelességévé válik az ellátás biztosítása.

A szakképzés munkaerőpiaci hatékonysága szempontjából kiemelt fontosságú a fenntartók és az iskolák közötti kapcsolatrendszerben a gazdálkodóktól, kamaráktól, munkaügyi szervezetektől származó információk kezelése, feldolgozása. A gazdaságból származó információk beszerzésére az önkormányzatok az elmúlt időszakban nem tettek lépéseket, ezeknek a kapcsolatoknak a kiépítését és fenntartását az önkormányzatok a szakképző

iskoláikra bízzák, végrehajtását nem igazán ellenőrzik, hiszen pillanatnyilag egyik fél sem érdekelt a képzési struktúra munkaerőpiaci prognózisoknak megfelelő orientálásában.

Az intézmények elemi érdeke a fennmaradás, ami sokkal inkább az oktatási- semmint a munkaerőpiac keresleti igényeinek kielégítésében teszi érdekeltté a szakképző intézményeket, miközben a két elvileg komplementer piac struktúrája komoly eltéréseket mutat. A súrlódások elkerülését segíthetnék a munkaerőpiaci prognózisok, amelyek információtartalma – mint azt már korábban kifejtettük – nem megfelelő, nem feltétlenül jutnak el az érintettekhez, és felhasználásukat sem ellenőrzi senki. Ugyanis az intézményfenntartó önkormányzatok sem elsődlegesen abban érdekeltek, hogy a szakképző intézmények olyan szakmákat oktassanak, amelyek megfelelnek a munkaerőpiac igényeinek. Közvetlen rövidtávú érdekük az, hogy olyan szakmákat oktassanak, amelyekhez a személyi és tárgyi feltételek adottak, felkeltik a szülők és tanulók érdeklődését az intézmény iránt, s ez egybe esik az iskolák érdekeivel is. A szakképzés érdekeltégi rendszerének gyökeres átalakítása szükséges ahhoz, hogy a munkaerőpiaci előrejelzések valóban elérjék céljukat.

A felsőoktatásban egyszerűbb a helyzet, hiszen az egyetemek és főiskolák többsége önkormányzati alapon működő, állami intézmény, amely forrásait a helyi önkormányzatok közbeiktatása nélkül, közvetlenül a költségvetésből kapja. Ugyanakkor itt is találunk egyházi és alapítványi tulajdonú intézményeket. Az akkreditált iskolarendszerű felsőfokú képzésben (AIFSZ) pedig a szakközépiskolák is aktívak.

Vizsgálatainkat leszűkítve Győr-Moson-Sopron megyére, a következő megállapításokat tehetjük.

Jelenleg Győr-Moson-Sopron megyében iskolarendszerű szakképzés 43 intézményben folyik (közülük 23 intézmény szakiskolai képzést is folytat). (Az intézmények listáját a mellékletben közöljük.) 56%-uk (24db) Győrben, 21%-uk (9db) Sopronban található, a fennmaradó 10 intézmény pedig 5 másik városban helyezkedik el. Fenntartók szerint az intézmények között egy egyetemi-, kettő egyházi-, három alapítványi-, négy megyei önkormányzati tulajdonban van, a többit (33db) pedig városi önkormányzatok működtetik. Bár az iskolák korlátozott számban vesznek részt nemzetközi együttműködési programokban (évi 1-2 Leonardo, Socrates, Phare CBC pályázat), az érettségit adó iskolák többsége azonban hosszabb ideje ápol nemzetközi kapcsolatokat, amelyek elsődlegesen tanulmányutakra, diákcsereprogramokra korlátozódnak.

Az iskolarendszerű képzés szakmastruktúrája tekintetében megállapíthatjuk, hogy mind szakiskolai, mind pedig szakközépiskolai képzésben Győr város szakmakínálata a legszélesebb, nemcsak megyei, de régiós szinten is. (Győrben szakiskolai képzésben 12, szakközépiskolában pedig 17 féle szakmacsoportból lehet választani. Ezzel szemben a soproni szakmakínálati arányok 7 illetve 12, ami régiós szinten a legszerényebb választékot jelenti.) A szakmakínálat szakterületi differenciálódására jellemző, hogy a legnagyobb arányban műszaki (elsősorban gépészeti, építészeti, elektrotechnikai és könnyűipari) szakterületen (47%) majd gazdasági-szolgáltatási (elsősorban közgazdasági, kereskedelmi-marketing valamint idegenforgalmi szakterületen) (35%), agrár (12%), s végül legkisebb arányban humán területen (6%) hirdettek meg férőhelyeket. A beiskolázási adatok némileg árnyalják a képet, hiszen kiderül, hogy Győrben, gépészeti szakterületen a szakképzésben, könnyűipari szakterületen pedig mindkét típusú képzésben rendkívül alacsony (50% alatti) a férőhelyek kihasználtsága. Sopronban, a jóval kevesebb meghirdetett férőhely ellenére is túlkínálat mutatkozik szakiskolai képzésben gépészeti, szakközépiskolai képzésben pedig közgazdasági, illetve kereskedelmi-marketing szakterületen. Indokolt lenne tehát mindenekelőtt Győr városában, a fenti szakmacsoportokban a racionalizálás, hiszen az alacsony kereslet ellenére mindkét esetben magas a párhuzamos képzések száma. A szakági koherencia-vizsgálatok azt mutatják, hogy Győr város intézménystruktúrája rendkívül gyengén harmonizál a szülői és tanulói elvárásokkal. (Országos viszonylatban Győr a harmadik legrosszabb koherenciamutatóval rendelkező megyei jogú város)

A megyei szakmai képzési szerkezet egyébként számottevően eltér az országos arányoktól: a szakközépiskolai képzésben az eltérés kisebb mértékű, de műszaki szakterületen szembetűnő, hogy a gépészet részaránya meghaladja, míg az elektrotechnika és informatika részaránya nem éri el az átlagos mértéket. Ugyancsak kevésbé kiterjedt a gazdasági-szolgáltatási szakterületen a kereskedelmi képzés, míg a vendéglátás-idegenforgalom részesedése meghaladja az országos szintet. A szakmunkásképzésben a gépészeti képzés aránya az országosnál kisebb és folyamatosan csökkenő, míg az építőipari jelentősen meghaladja azt. Ez a szakmastruktúra ugyanakkor viszonylag jó indikátora a helyi gazdaság munkaerőpiaci igényeinek.

Az iskolarendszeren kívüli képzés (felnőtt középfokú továbbképzés) tekintetében is meghatározó tényező Győr városa. Iskolarendszeren kívüli képzés 94 intézményben illetve cégnél folyik. Az iskolarendszerű képzést folytató intézmények többsége (77%-a) aktív ebben a piaci szegmensben is. (Az érintettek listáját a mellékletben közöljük.) Az iskolarendszeren

kívüli képzést nyújtó intézmények 60%-a (56db) Győrben található, 19%-a (18db) Sopronban, a maradék 20 intézmény pedig másik 10 településen helyezkedik el. Fenntartók szerint az intézmények mintegy fele magán-, további 34%-a önkormányzati tulajdonban van, de találunk a piacon állami, alapítványi, egyházi és egyetemi fenntartású képző helyeket is. A magáncégek kevésbé rendelkeznek intézményesített nemzetközi kapcsolatokkal, mint az iskolarendszerű képzést folytató iskolák.

E képzési forma esetében a tanulói igényeknek való megfelelés sokkal erőteljesebb, mint az iskolarendszerű képzés esetén, hiszen a képző intézmény elemi érdeke a vevőorientáltság. Sajnos ez olyannyira igaz, hogy a képző intézmények figyelme indokolatlan mértékben az oktatási piacra koncentrálódik, míg a munkaerőpiaci igények háttérbe szorulnak. A változó gazdasági, társadalmi igények kielégítése ugyanis nem (feltétlenül) azonosul a pályaválasztás során a tanulói elképzelésekkel, melyek még mindig erőteljesebben érvényesülnek, mint a gazdaság munkaerőigénye. Az iskolarendszeren kívüli képzésben így, ha lehet még erőteljesebben érvényesülnek a párhuzamosságok, a legtöbb tanfolyam olyan felkapott, presztízs szakokon indul, ahol egyébként is túlképzés van. A Győri Munkaügyi Központ tájékoztatása szerint a megyében a regisztrált álláskereső többsége egyszerű szolgáltatási, kereskedelmi-vendéglátóipari, építőipari, irodai-üzviteli, vas-és fémipari területen szeretne elhelyezkedni.

Összességében megállapíthatjuk, hogy a szakképzési rendszer az elmúlt évtized gyökeres változásai ellenére sem tudott megfelelően alkalmazkodni a társadalmi-gazdasági átalakulásból és a technológiai fejlődésből fakadó újszerű kihívásokhoz a gazdasággal való kapcsolatok gyengesége miatt (a szakmai képzés többsége iskolai tanműhelyekben és nem vállalatoknál történik), így a képzési rendszerből kilépők képzettségének szintje és jellege nem eléggé felel meg a munkaerőpiaci igényeknek és elvárásoknak. Több területen találkozunk párhuzamosságokkal a képzésben, míg más területeken a hiányszakmák is megjelentek (nyomdaipar, vegyipar és az ún. hagyományos szakmák: cipész, kovács, hegesztő, szerszámkészítő, cserépkályha készítő). A szakiskolai képzés visszaszorulásának következtében szinte teljes egészében hiányzik a munkaerőpiacról a jól képzett szakmunkás elsősorban gép- és könnyűipari területen.

A felsőoktatásban Győr-Moson-Sopron megye területén jelenleg két egyetem működik (amennyiben az egyházi intézmények vizsgálatától eltekintünk). A soproni székhelyű Nyugat-magyarországi Egyetem hét kara közül négy működik Sopronban (az Erdőmérnöki, a Faipari, a Közgazdaságtudományi és a Pedagógiai Főiskolai karok), egy Mosonmagyaróváron

(Mezőgazdasági és Élelmiszertudományi Kar), egy Győrben (Apáczai Csere János Tanítóképző Főiskolai Kar), egy pedig a megyén kívül, Székesfehérváron. (Ez utóbbi kar adatainak közlésétől a továbbiakban eltekintünk.) A győri központú Széchenyi István Egyetem mindkét kara (Műszaki valamint Jog- és Gazdaságtudományi Kar) és intézetei győri képzési hellyel működik.

Jelenleg a fenti két intézményben közel 14 ezer hallgató tanul, többségük (64%) a Széchenyi István Egyetemen (SZIE). Az egyetem képzési profiljában – a rendszerváltás előtti idők hagyományait követve – meghatározóak a műszaki szakok (a hallgatók mintegy 70%-ával), bár nyilvánvaló a fejlődés az állam- és jogtudományok, valamint a gazdaság- és társadalomtudományok terén is. Az egyetemmé válás alapját éppen azt jelentette, hogy az elmúlt évtizedben a hallgatói szám növekedésével párhuzamosan az oktatási profil is jelentősen kiszélesedett; ma már 8 egyetemi és 18 főiskolai szakon folyik képzés.

A soproni egyetem hallgatóinak fele (51%) főiskolai szintű pedagógus képzésben vesz részt, tehát ez a szakterület adja az intézmény fő profilját. Az egyetem hagyományos szakjain (erdő- és faipar) hallgatók száma folyamatosan csökken, jelenleg arányuk már csak 16%. A hallgatók 11%-a tanul mezőgazdasági és élelmiszeripari területen, míg a maradék 27% az egyre divatosabb közgazdasági szakterületen. Érdekes megjegyezni, hogy a soproni egyetem hallgatóinak közel fele nem Sopronban, hanem Győrben (33%) illetve Mosonmagyaróváron (11%) tanul.

Mivel a térségben (sem Nyugat- sem Közép-Dunántúlon) nincs universitas jellegű felsőoktatási központ, a képző intézmények mérete kicsi, oktatási profiljuk meglehetősen egysíkú, így a viszonylag nagyobb távolságban lévő intézmények is komoly vetélytársai lehetnek a megye felsőoktatási intézményeinek. A versenytársak elszívó hatását mindkét intézmény érzékeli: a NYE mosonmagyaróvári egyetemi kara, a Veszprémi Egyetem keszthelyi Mezőgazdaságtudományi Kara, a NYME Tanítóképző Kara pedig a szombathelyi Berzsenyi Dániel Főiskola révén. Nagyobb gondot jelentenek azonban azok a szakok, amelyek Győrben és Sopronban egyaránt meghirdetésre kerülnek, ezáltal egymástól vonnak el potenciális hallgatókat. Ez tapasztalható például a SZIE Jog- és Gazdaságtudományi Kara, s a Nyugat-magyarországi Egyetem (NYME) soproni Közgazdaságtudományi Karának közelsége miatt. Vizsgálataink szerint az alapítványi és magániskolák (Modern Üzleti Tanulmányok Főiskolája, Tatabánya; Kodolányi János Főiskola, Székesfehérvár) kevésbé jelentenek konkurenciát a megye felsőoktatási intézményei számára. Ide ugyanis azok a hallgatók jelentkeznek, akik az állami képzési rendszerbe nem férnek be, ugyanakkor képesek és

hajlandók tanulmányaik önerős finanszírozására, ami nagyságrendekkel is meghaladhatja az állami képzési forma anyagi tehervállalási igényét.

Beszélnünk kell még az akkreditált iskolarendszerű felsőfokú szakképzésekről (AIFSZ). Ez a képzési forma rövide és rugalmassága révén egyre népszerűbb az egyetemi képzésből kiszoruló fiatalok körében. Bár a megyében 6 középiskola és mindkét egyetem is aktív ebben a piaci szegmensben, a meghirdetett szakok száma azonban alacsony, ezen a terén a megye még jelentős, kihasználatlan kapacitásokkal rendelkezik. (Igaz 2005-től csak felsőoktatási intézmények koordinálásával végezhető ilyen típusú képzési tevékenység, ami várhatóan a piaci viszonyok újrendeződését eredményezi majd.)

Összességében megállapítható, hogy a felsőoktatás pozíciói az elmúlt tíz évben erősödtek a térségben, ugyanakkor az oktatás meghatározóan műszaki (Győr) illetve pedagógiai (Sopron) irányultságú. A tudományegyetem jellegű felsőoktatási központ hiánya elsősorban az oktatás és gazdaság erőtlen kapcsolatában, mindenképp a kutatás-fejlesztés területén mutatkozik meg (tartós együttműködések hiánya).

5.3.6. SWOT elemzés

1. ábra Győr-Moson-Sopron megye SWOT elemzése a tanuló régió szempontjából

ERŐSSÉGEK	GYENGESÉGEK
<ul style="list-style-type: none">▪ az országos átlagnál magasabban képzett munkaerő▪ idegen nyelvismeret (főleg német)▪ széles szakmastruktúra a szakképzésben▪ érettségig adó iskolatípusok magas aránya▪ a szakmakínálat a megye gazdasági szerkezetének megfelelő	<ul style="list-style-type: none">▪ munkaerőpiaci prognózisok hiánya, nem megfelelő információtartalma▪ szakmunkáshiány▪ párhuzamosságok és hiányszakmák a szakképzésben▪ kevés decentralizált forrás az oktatásban▪ az intézményrendszer pályorientációs tevékenysége nem hatékony▪ a szakképzés szakmastruktúrája gyengén harmonizál a tanulói elvárásokkal

LEHETŐSÉGEK	VESZÉLYEK
<ul style="list-style-type: none"> ▪ rugalmas képzési formák megjelenése (IRK, AIFSZ) ▪ JORDES+ régió tudástérképének összeállítása ▪ felsőoktatási expanzió ▪ Bolognai folyamat – csatlakozás az Európai Felsőoktatási Térséghez ▪ nemzetközi együttműködési programok az oktatás területén 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ a szakképző intézmények és fenntartóik elsődlegesen nem munkaerőpiaci igények kielégítésében érdekeltek, hanem az intézmények fenntartásában ▪ az oktatási- és a munkaerőpiac keresleti igényei nem egyeznek meg ▪ szakmunkásképzés térvesztése ▪ a felsőoktatás indokolatlan felduzzasztása – diplomás munkanélküliség ▪ universitas jellegű egyetem hiánya a térségben

Szerkesztette: Mezei Katalin 2004.

5.3.7. Fejlesztési koncepciók, programok

Ebben a fejezetben azokat a programokat mutatjuk be, amelyek közvetlenül az oktatási terület fejlesztését szolgálják, illetve közvetve kapcsolódnak a témához. Úgy ítéljük meg, hogy elsődlegesen azokkal a fejlesztési programokkal érdemes foglalkozni, amelyek megvalósításához az érintettek saját döntési kompetenciába tartozó fejlesztési forrásokkal is rendelkeznek. Mint már említettük nagyságrendekkel nagyobb és szabadabb felhasználású decentralizált forrásokkal bír a Nyugat-dunántúli Regionális Fejlesztési Tanács, mint a Győr-Moson-Sopron Megyei Területfejlesztési Tanács, így elsődlegesen a regionális programokat vesszük górcső alá. A fenntartók közül a Győr-Moson-Sopron Megyei Önkormányzat kötelezően rendelkezik közoktatás-fejlesztési, illetve szakképzés-fejlesztési programmal, ugyanakkor a megye 43 közoktatási intézményéből mindössze 4 tartozik az önkormányzat felügyelete alá. A megyei programok pedig felhasználásra kerültek a regionális programkészítése során, így nem tartjuk indokoltnak ezen programok tartalmának részletes ismertetését.

5.3.7.1. Nyugat-dunántúli Régió Területfejlesztési Programja

A Nyugat-Dunántúli Régió Területfejlesztési Programját a Regionális Fejlesztési Tanács 2001. márciusában fogadta el. A program a 2001-től 2006-ig terjedő időszakot öleli fel és meghatározza a régió fejlesztésének irányait. Az RFT ezt a programot tekinti tevékenysége alapdokumentumának, szigorúan ügyel arra, hogy minden más szakterület regionális fejlesztési programja koherensen illeszkedjen a fenti program célrendszeréhez.

A program EU kompatibilis tervezési dokumentum, abban az értelemben, hogy olyan fejlesztési célokat tartalmaz, amelyek az Európai Unió Strukturális Alapjaiból finanszírozhatóak. A programstruktúra kialakítása során a tervezők nem a teljeskörűsége törekedtek, hanem a regionális fejlesztés azon területeire koncentráltak, amelyek összhangban voltak és vannak az EU regionális fejlesztési politikájával, s ezáltal nem csak hazai, hanem EU-s forrásokból is finanszírozhatóak. A regionális program tehát a tervezők szándéka szerint olyan alapidokumentum, amely EU csatlakozásunk után is bármely további fejlesztési elképzelés kiindulópontja lehet.

A regionális fejlesztési program négy prioritása közül az első, a **Humán erőforrás-fejlesztési** prioritás tartalmaz olyan intézkedéseket, amelyek a tanuló régió koncepciójába beilleszthetők.

A prioritáson belül a „**Kútfő**” elnevezésű első intézkedés az innovatív közösségi kezdeményezéseket támogatja. Ezen belül az egyik akcióterület az innovatív képzési és tréning programok kialakítását célozza, ami az iskolarendszerű köz-, szak- és felsőoktatásban (AIFSZ), valamint az iskolarendszeren kívüli képzésben (felnőttoktatás) egyaránt alkalmazható.

A második intézkedés, az „**Esély**” a munkaerőpiaci fejlesztéseket célozza, ezen belül kiemelt akcióterület a szakképzési rendszer korszerűsítése, a gyakorlati képzési infrastruktúra továbbfejlesztése.

A harmadik, a „**Szikra**” intézkedés célja a kutatásfejlesztési és felsőoktatási kapacitások növelése, akciótartalma pedig teljes egészében megfelel a tanuló régió koncepció elvárásainak. (Kutatóhelyek számának bővítése, felszerelések korszerűsítése, technológiai bróker tevékenység támogatása, szakmai utánpótlás /PhD/ képzés felkarolása, nemzetközi együttműködések kiépítése, stb.)

5.3.7.2. Győr-Moson-Sopron Megye Területfejlesztési Programja

A megyei területfejlesztési program a regionális programmal párhuzamosan került kidolgozásra. Szemléletében és struktúrájában a két program nagyon hasonló, annak ellenére, hogy a megyei programban csak a regionális program jövőképének megvalósítását támogatja, valójában éppen a regionális program komplementereként működik; olyan általános fejlesztési célokat tartalmaz, amelyek a regionális programba nem fértek bele. A program olyan intézkedéseket tartalmaz, amelyek elsősorban hazai, decentralizált, viszonylag kötött felhasználású fejlesztési forrásokból finanszírozhatóak.

A program stratégiai céljai között itt is kiemelt helyen szerepel a **Humán erőforrások bővítése és megújítása** (1. prioritás). A prioritáson belül azonban csak az egyik intézkedés kapcsolódik az oktatás területéhez, a másik inkább szociális problémák megoldására koncentrál. Az innovatív, magasan képzett humán tőke állományának növelését célzó „Tudás – képzés – iskola” intézkedés a következő akcióterületeket jelöli meg: a megyei népesség képzettségi színvonalának emelése; a tanulás, a tudás értéként való megerősítése; az újra való nyitottság, kreativitás, rugalmasság, individuális és közösségi megújulás képességének erősítése; a versenyképes gazdaság alapjául szolgáló emberi tényezők megteremtéséhez szükséges oktatási, szakképzési, át- és továbbképzési rendszer folyamatos fejlesztése és megújítása.

5.3.7.3. Nyugat-dunántúli Régió Humánerőforrás-fejlesztési Programja

A program 2001 nyarán készült el, alapvetően a Nyugat-dunántúli régió területfejlesztési programjára támaszkodik, annak is elsősorban a Humánerőforrás-fejlesztési prioritására, s azon belül döntően az „Esély” intézkedés akcióterületeire. A program legfőbb célja a területfejlesztés-tervezés eszközeivel hozzájárulni a régió általános helyzetének javításához, a humánerőforrások fejlődése révén a régió versenyképessége érje el az európai uniós tagállamok szintjét a hazai és nemzetközi fejlesztési támogatások maximális igénybevételére alapozva. A program nem foglalja magában a humánerőforrás-fejlesztés teljes vertikumát, inkább foglalkoztatási programnak tekinthető, ugyanakkor a **„Foglalkoztathatóság javítása”** című első prioritáson belül kiemelt intézkedési terület az új típusú képzési formák támogatása és az élethosszig tartó tanulás meghonosítása a régióban.

5.3.7.4. A Nyugat-Dunántúli Régió Innovációs Stratégiai Programja

A program 2000 folyamán készült el, célja a régió innovációs kapacitásainak bővítésén és javításán túlmenően a vállalkozások termelékenységének növelése, illetve ezáltal a régió versenyképességének fokozása, valamint a fenntartható fejlődés megteremtésével a jólét növelése és az életminőség javítása. A program tehát közvetetten teljes egészében a tanuló régió megvalósítását szolgálja, négy prioritása közül azonban csak a második hozható közvetlenül kapcsolatba az oktatás témakörével. Ez a prioritás a tudásbázis fejlesztését és a tudás terjedésének ösztönzését célozza, intézkedései pedig középtávon innovációs hálózatok, fejlesztési együttműködések kialakítását, rövidtávon pedig innovációs szemléletű képzési programok kidolgozását, valamint konkrét kutatás-fejlesztési és innovációs projektek támogatását ösztönzik. A program alapján elkészült a Nyugat-dunántúli Régió Kutatás- és

Fejlesztési Cselekvési Terve, amely a 2001 és 2003 közötti időszakra vonatkozóan határozza meg a régió felsőoktatási és kutatás-fejlesztési kapacitásának növelése érdekében szükséges feladatokat, a végrehajtás módját, ütemezését, a felelős szervezet megnevezésével. A cselekvési terv azonban mára elvesztette aktualitását, felülvizsgálata folyamatban van.

5.3.7.5. Hazatérés – A Nyugat-dunántúli régió emberkincsének megtartásáért

A cselekvési terv és modellprogram a felsőfokú tanulmányokat folytató diákok tanulásának, valamint a diplomás fiatalok régióbeli munkavállalásának és letelepedésének támogatását célozza. A program abból indul ki, hogy Nyugat-Dunántúl jövőjét veszélyeztető legsúlyosabb kérdések a régió felsőoktatási és kutatás-fejlesztési kapacitásának hiányosságai, valamint a fiatal diplomások elvándorlása. A széles szakmastruktúrát felölelő középiskolai intézményrendszerrel szemben régióink nem rendelkeznek elegendő kapacitású és megfelelő kínálatot nyújtó felsőoktatással. Emiatt a továbbtanuló diákok nagy része az ország más térségében lévő intézményben tanul tovább, és tanulmányaik befejeztével sokan közülük nem térnek vissza régióinkba. A régió számára tehát a fejlődés záloga a fiatalok elvándorlásának megállítása, a tanulás, munkához jutás és letelepedés támogatása lehet.

A program első prioritásának célja a **tanulás segítése**, ezen belül az intézkedések **felsőoktatási felvételi előkészítők szervezésére (1), új ösztöndíjprogramok kidolgozására (2), felsőoktatási karrierirodák kialakítására és működtetésére (3) továbbá a felsőoktatási intézmények hazai és nemzetközi kapcsolatainak bővítésére (4)** irányulnak. Az intézkedés célja tehát a regionális érdekek érvényesítése a pályaorientációban; a tehetséges fiatalok felsőoktatási tanulmányainak támogatása; a karrierirodák tevékenysége révén a diákok tanulásának megkönnyítése és munkavállalásának előkészítése; a felsőoktatási intézmények társadalmi és gazdasági környezetbe való beillesztésének elősegítése.

A JORDES+ szempontjából különösen nagy jelentőséggel bír a 3. és 4. intézkedés. A **karrierirodák** ugyanis olyan szolgáltatásokat nyújtanak a hallgatók, illetve partnerintézmények számára, amelyek egyértelműen erősítik a gazdaság és az oktatás kapcsolatát:

- tanulmányi tanácsadás
- pszichológiai tanácsadás
- önismereti tréningek
- pályaorientációs, karrier és életpálya-tervezési tanácsadás, könyvtár felállítása

- munkaerő-piaci ismeretek és álláskeresési technikák
- ösztöndíj és pályázati információ nyújtása
- céginformációs rendszer működtetése
- hallgatói adatbázis működtetése
- szakmai gyakorlati helyek feltárása, gyakornokközvetítés
- szakdolgozat, diploma dolgozat közvetítés vállalatokhoz
- vállalati bemutatók szervezése
- vállalati meghallgatások, interjúk előkészítése és lebonyolítása
- tájékoztató, oktató és tanácsadási célú kiadványok megjelentetése
- cégbemutatók, szakmai napok és állásbörzék szervezése
- szponzorálás, adományszerzés
- kapcsolatok építése oktatókkal, kutatókkal (tananyagok kidolgozása, bekapcsolódás az oktatásba)
- tanulmányi versenyek lebonyolítása
- együttműködés az ország, esetleg a hármasthatár más egyetemeken működő karrierirodákkal az ott tanuló régióbeli diákokkal való folyamatos kapcsolat biztosítása érdekében.

A *negyedik intézkedés* abból a megfontolásból indul ki, hogy a felsőfokú oktatási intézményeknek nagyon kevés kapcsolata van a munkaerőpiaccal. Néhány ígéretes kezdeményezéstől eltekintve az intézmények vákuumban működnek, a felsőoktatási intézményrendszer nincs beágyazódva társadalmi, gazdasági környezetébe. Nincs információ a kibocsátott tanulókról, elhelyezkedésük sikerességéről, életpályájukról. A gazdasági kamaráknak a középfokú oktatás területén vannak információik és kiterjedt kapcsolataik, míg a felsőoktatási intézményekkel nincs közvetlen együttműködés. A felsőoktatási intézmények nem használják fel a felvett tanulók középiskolai előéletéről szóló adatokat, gyenge a középiskolák és a felsőoktatás kapcsolata. Nincs a témáról szóló szervezett, rendszeres kutatás. Az adatok többsége elérhető a tanulmányi osztályokon, de nem kerülnek rendszerezésre, elemzésre. A munkaerőpiac és a gazdaság kapcsolatának erősítéséhez is hatékony információáramlás szükséges. Ennek megvalósítása az egyik oldalon a munkaügyi központok, karrierirodák és felsőoktatási intézmények, míg a másik oldalon a gazdaság szereplői, a kamarák részéről igényel együttműködést.

A nyugat-dunántúli felsőoktatási intézményeknek sajnos nem erőssége az intézmény képviselője, a PR. Ráadásul a felsőoktatási intézmények a végzett hallgatókkal is minimális kapcsolatot tartanak, még nem ismerték fel a Nyugaton-Európában már bevált Alumni típusú kezdeményezésekben rejlő lehetőségeket. Ezen szervezetek a volt hallgatók tapasztalatára, segítségére alapozva hozzájárulhatnak az intézmény céljainak megvalósításához, segíthetik a volt hallgatók és a felsőoktatási intézmény közötti kapcsolat erősítését, valamint a szakma és az oktatási intézmény közötti kommunikáció javítását.

Az intézkedés a fentiek ismeretében három akcióterületen kíván előrelépést elérni:

1. Belső és külső PR tevékenység erősítése. A diákokkal való kapcsolat javítása. Önkormányzatokkal, cégekkel, vállalkozásokkal, középiskolákkal, egyéb szervezetekkel való együttműködés erősítése közös programok szervezése, projektek végrehajtása révén.
2. A felsőoktatási intézmények régiós, magyarországi és külföldi kapcsolatainak fejlesztése más felsőoktatási intézményekkel, kutatóintézetekkel, gazdaság szervezetekkel. Közös képzési, kutatási programok végrehajtása. Diákcsere lehetőségek bővítése.
3. Alumni típusú kezdeményezések indítása.

A program második, *munkához segítést* célzó prioritásának intézkedései is az egyetemek és a gazdaság kapcsolatainak erősítését célozzák, szakmai gyakorlatok szervezése illetve a friss diplomásokat segítő inkubációs szolgálat kialakítása révén.

5.3.7.6. Nyugat-dunántúli Régió Felsőoktatásának Fejlesztési és Együttműködési Programja

A program célja a meglévő intézmények egy hálózaton belüli együttműködésével az akadémiai és a gazdasági szféra kapcsolatának szélesítésével az információs társadalom és tudás alapú gazdaság építése a régióban.

A fejlesztési program készítése közvetlenül a Felsőoktatási Törvény módosítása és a felsőoktatási integráció fordulópontját követően kezdődött, és 2001 nyarán fejeződött be. A fejlesztési programmal párhuzamosan készítették el az egyetemek és főiskolák az intézményfejlesztési terveiket.

A fejlesztési programban ötvözni kellett a felsőoktatás fejlesztésére vonatkozó kormányzati terveket, a regionális (terület)fejlesztési terveket és az intézmények saját fejlesztési elképzeléseit. A fejlesztési programban olyan projektek kerültek tervezésre, amelyek a régió felsőoktatási intézményeinek együttműködésére épít, ugyanakkor nyitott a régió kívüli

felsőoktatási szereplők csatlakozására is. Nagy hiányossága azonban, hogy kizárólag a hazai felsőoktatási piacot vizsgálja, és a nemzetközi együttműködések kérdésével csak érintőlegesen foglalkozik, konkrét projektötletet ezen a téren nem fogalmaz meg.

A Nyugat-Dunántúli Régió Felsőoktatásának Fejlesztési és Együttműködési Programja elsősorban a felsőfokú képzés fejlesztését, valamint a hozzá kapcsolódó kutatás-fejlesztést és a tudományos szolgáltatást helyezi előtérbe. Ennek megfelelően a humán erőforrás fejlesztéssel a régió területfejlesztési programjának az egyetemeket, főiskolákat érintő első prioritásával és a hozzá kapcsolódó opartív programokkal van kapcsolatban, azok megvalósulását szolgálja. A program megvalósítása a regionális innovációs stratégia és humán erőforrás fejlesztési programmal szinkronban történik. A program struktúráját a 2. sz. ábra szemlélteti.

2. ábra. A Nyugat–Dunántúli Régió Felsőoktatásának Fejlesztési és Együttműködési Programjának felépítése

A fejlesztési program prioritásai			
A régió felsőfokú oktatási intézményei közötti kapcsolat erősítése	Regionális érdekű képzési formák bevezetése	Az oktatás feltételrendszerének fejlesztése	A felsőfokú oktatási intézmények és a gazdaság kapcsolatának erősítése
A fejlesztési program projektjei			
1	2	3	4
Regionális Felsőoktatási Intézményvezetői Fórum létrehozása	Részidős képzési formák arányának növelése	Regionális oktatásfejlesztési alap létrehozása	Az oktatási intézmények mellett üzleti és innovációs centrumok kialakítása
Intézményi háló kialakítása Nyugat – Dunántúlon	Távoktatás fejlesztése, távoktatási programok indítása	Közös képzési programok indítása	Kooperációs Kutatási Központok létrehozása
	Doktori iskolák alapításának támogatása, közös PhD. programok indítása	A középiskolák és a felsőoktatási intézmények közötti kapcsolati rendszer fejlesztése	A tudástranzfer és a tudományos szolgáltatás fejlesztése
	Élethosszig tartó tanulási programok tervezése és indítása		

Forrás: A Nyugat–Dunántúli Régió Felsőoktatásának Fejlesztési és Együttműködési Programja II. kötet. 6. o.

A program felépítéséből kiderül, hogy az elsősorban a felsőfokú képzés fejlesztését és a hozzá kapcsolódó kutatás-fejlesztést és tudományos szolgáltatást helyezi előtérbe. Ennek megfelelően a humán erőforrás fejlesztéssel a régió területfejlesztési programjának az egyetemeket, főiskolákat érintő első prioritásával és a hozzá kapcsolódó opatív programokkal van kapcsolatban, azok megvalósulását szolgálja. A program megvalósítása a regionális innovációs stratégia és humán erőforrás fejlesztési programmal szinkronban történik.

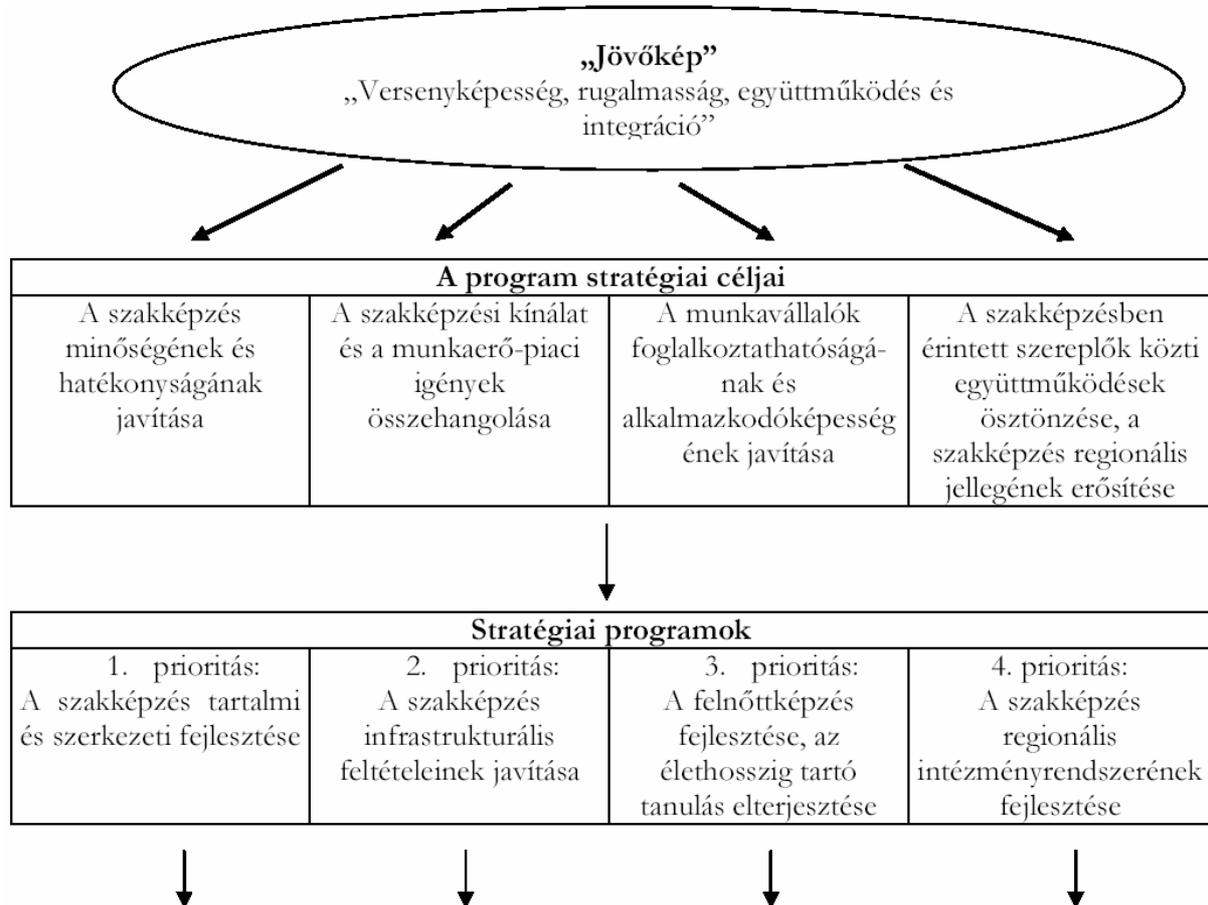
5.3.7.7. Nyugat-dunántúli Regionális Szakképzés-fejlesztési program

A releváns programok közül ez a legnaprakészebb, hiszen a regionális fejlesztési tanács csak ez év nyarán fogadta el a dokumentumot. A program összeállítása során a szerzők felhasználták az összes fentiekben ismertetett programot, továbbá a megyei szakképzés-fejlesztési programokat is.

A program célja egy olyan regionális sajátosságokat figyelembe vevő, szakmailag és földrajzilag is összehangolt kínálatot, valamint széleskörű szakmai képzést nyújtó regionális szakképzési intézményrendszer kialakítása, amely képes követni a gazdaság folyamatosan változó igényeit. Képzett, alkalmazkodóképes munkaerő biztosítása révén hozzájárul a

gazdaság versenyképességének erősítéséhez, szolgálja az élethosszig tartó tanulás stratégiáját. A program struktúráját a 3. és 4. ábra szemlélteti.

3. ábra. A Nyugat-dunántúli Regionális Szakképzés-fejlesztési Program felépítése

Forrás: Nyugat-dunántúli Regionális Szakképzés-fejlesztési Program III. kötet. 5. o.

4. ábra. A Nyugat-dunántúli Regionális Szakképzés-fejlesztési Program intézkedéseinek rendszere

Stratégiai programok			
1. prioritás: A szakképzés tartalmi és szerkezeti fejlesztése	2. prioritás: A szakképzés infrastrukturális feltételeinek javítása	3. prioritás: A felnőttképzés fejlesztése, az élethosszig tartó tanulás elterjesztése	4. prioritás: A szakképzés regionális intézményrendszerének fejlesztése
↓	↓	↓	↓
Operatív programok – Intézkedések			
1.1. Intézkedés: A regionális szakképzési rendszer kínálatának földrajzi és szakmai összehangolása (középtávú)	2.1. Intézkedés: Integrált szakképzési centrumok/hálózatok létrehozása (középtávú)	3.1. Intézkedés: A felnőttképzés, az át- és továbbképzés módszertani fejlesztése és népszerűsítése (középtávú)	4.1. Intézkedés: Regionális Szakképzési Fórum létrehozása (rövid távú)
1.2. Intézkedés: Szakképző intézmények és gazdálkodó szervezetek együttműködésének javítása (rövidtávú)	2.2. Intézkedés: A szakképző iskolákban és a gazdálkodási egységeknél folyó gyakorlati képzés infrastrukturális fejlesztése (rövidtávú)	3.2. Intézkedés: Régióspecifikus képzési programok támogatása (középtávú)	4.2. Intézkedés: Regionális pályaaorientációs és pályaválasztási rendszer kialakítása, az életpályatervezés segítése (középtávú)
1.3. Intézkedés: A modulrendszerű szakképzés bevezetésének támogatása, minőségbiztosítási rendszerek bevezetése (középtávú)	2.3. Intézkedés: Korszerű információs és kommunikációs, innovációs és tudásalapú technológiák, környezetbarát módszerek adaptálása a szakképzésben (rövidtávú)	3.3. Intézkedés: Kis- és középvállalkozások humán erőforrás-fejlesztési tevékenységeinek támogatása (középtávú)	4.3. Intézkedés: Integrált regionális munkaerő-piaci és szakképzési információs rendszer kialakítása (hosszú távú)
1.4. Intézkedés: Az egyes szakmák tantárgyi, ki- és bemeneti követelményrendszerének korszerűsítése (rövidtávú)	2.4. Intézkedés: A képzési profilváltáshoz szükséges infrastrukturális feltételek megteremtése (középtávú)		4.4. Intézkedés: Regionális Szakképzés-fejlesztési Alap létrehozása (hosszú távú)
1.5. Intézkedés: A szakképzés rendszerének fejlesztése a hátrányos helyzetű célcsoportok szükségleteinek megfelelően (középtávú)			

Forrás: Nyugat-dunántúli Regionális Szakképzés-fejlesztési Program III. kötet. 10. o.

Összességében megállapíthatjuk, hogy a felsorolt programok jövőképében egy olyan régió bontakozik ki, ahol a népesség összetétele, végzettsége, a gazdaság szerkezete és a régió képzési rendszere megfelelő keretet és alapot ad egy tudásalapú társadalom és egy innovatív gazdaság kialakítására. A fejlesztési célok (intézkedések, akcióprogramok) azonban nagyon szerteágazóak, az anyagi és szellemi források koncentrációja érdekében célszerű lenne prioritási rangsort felállítani. A prioritások megfogalmazása során pedig immár a nemzetközi (hármashatár menti) együttműködések továbbfejlesztésének szempontjait is figyelembe kellene venni, a tudás alapú JORDES+ régió effektív működésének elősegítése érdekében.